

**Ukrainian language arts in
the multicultural and
educational space of
nowadays**

*Українська словесність у
полікультурно-освітньому
просторі сьогодення*

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ІСТОРИКО-ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І
МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

**Українська словесність у полікультурно-освітньому
просторі сьогодення**

**ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

23-24 вересня 2021 року

Одеса – 2021

Г69

Друк за ухвалою вченої ради ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол № 3 від 18 жовтня 2021 року)

Редакційна колегія:

Копусь О.А., перший проректор з навчальної та науково-педагогічної роботи
Кон О. О., декан історико-філологічного факультету;
Кучерява О. А., завідувач кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін;
Прокопенко Л. І., доцент кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін;
Босак Н. Ф., доцент кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін;
Горіна Ж. Д., доцент кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін (*відповідальний редактор*)
Євтушина Т. О., доцент кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін (*відповідальний секретар*)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Мельник С. М. – к.філол.н., доцент кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій Державного університету «Одеська політехніка»
Караман С. О. – д.пед.н., професор кафедри української мови Інституту філології Київського університету Бориса Грінченка

Г69 Українська словесність у полікультурно-освітньому просторі сьогодення [Електронний ресурс] : збірник тез доповідей Міжнародної наукової конференції /відп. ред. Ж.Д.Горіна]. Одеса: ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2021. 184 с.

За зміст тез наукових доповідей, достовірність цитувань та оригінальність викладення матеріалу відповідальність несуть автори

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2021
©кафедра української філології і методики навчання фахових дисциплін
©Автори статей, 2021

УДК 372.861.111.

Олександра Антонів

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРО ЩО ГОВОРЯТЬ НАМ ДЖЕРЕЛА: ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗМОВНИКІВ

Статтю присвячено аналізу українських розмовників. Увагу сконцентровано на особливостях жанру. Висунуто гіпотезу про те, що розмовник як жанр перебуває на перехресті навчальної лексикографії та методики викладання української як іноземної. Адже розмовник, з одного боку, мінімізує мовний матеріал, подає обмежену кількість комунікативних ситуацій, в які потрапляє іноземець, а з іншого, – має уже традиційну напрацьовану структуру. Окреслено основні типи розмовників.

Ключові слова: розмовник, українська як іноземна, навчальна лексикографія.

The article is devoted to the analysis of Ukrainian phrasebooks. Attention is focused on the features of the genre. It is hypothesized that the phrasebook as a genre is at the crossroads of teaching lexicography and methods of teaching Ukrainian as a foreign language. After all, the phrasebook, on the one hand, minimizes the language material, presents a limited number of communicative situations in which a foreigner finds himself, and on the other hand, has a traditionally developed structure. The main types of phrasebooks are outlined.

Key words: phrasebook, Ukrainian as a foreign language, teaching lexicography.

Постановка проблеми. Розмовники – досить популярний жанр для туристів, які виїжджають за кордон у короткотривалі подорожі. Їхня мета – дати мінімум необхідної для «виживання» інформації. До сьогодні в мовознавчій літературі нема чітко визначеного жанру розмовників: їх зараховують до лексикографічних праць або довідкової літератури, а лінгвісти в Україні і за кордоном переважно аналізують розмовники як мовні пам'ятки певних періодів.

Тож **актуальність дослідження** зумовлена недостатньою увагою до розмовників на сучасному етапі функціонування української мови, відсутністю визначення жанру розмовника, напрацювання типології і класифікації розмовників, а також окреслення інших напрямків дослідження таких текстів в аспекті лексикографії та методики навчання української мови як іноземної.

Мета започаткованого дослідження полягає в аналізі розмовника як самобутнього жанру, що перебуває на перехресті навчальної лексикографії та методики викладання української мови як іноземної.

Викладення основного змісту. Якщо раніше українські мовознавці (В. Німчук, Т. Кульчицька) відносили розмовник до жанру лексикографії [6; 5], то публікації сучасних розмовників не можуть бути цьому безапеляційним підтвердженням. На жаль, не дають визначення розмовнику і сучасні українські лінгвістичні словники термінів чи мовознавчі енциклопедії. Подають тлумачення або енциклопедичну довідку про розмовник лише тлумачні словники української мови та загальні енциклопедії, проте і тут не знаходимо одностайності у трактуванні, пор.:

«1. Посібник для вивчення іноземної мови, в якому подані зразки розмов на різноманітні теми. 2. розм. Той, хто розмовляє з ким-небудь; співрозмовник» [8, т.8, с. 747] і «популярний дво - або багатомовний перекладний

словник, що містить загальнопобутову лексику та фразеологію і є посібником для спілкування» [2].

Аналітичний огляд сучасних розмовників дає змогу ствердити, що і серед авторів нема одностайної думки щодо визначення жанру розмовника, і як наслідок – такі праці з'являються із різними назвами та підзаголовками.

Здебільшого натрапляємо на чіткий ідентифікатор – **розмовник:** (*Розмовник українсько-польський. Київ, 2017*) [7].

Часто, на думку авторів, до видань такого типу варто додавати словник, наприклад: *українсько-англійський словник і розмовник (Англійська мова: українсько-англійський розмовник і словник. Харків, 2016* [1]; *Іспанська мова: українсько-іспанський розмовник і словник. Харків, 2013* [3]; *Італійська мова: українсько-італійський розмовник і словник. Харків, 2013* [4]. Отже, бачимо чітке розмежування розмовник – це не словник, а окремий жанр. Можливо, такий поділ здійснюється залежно від компетенції мовленнєвої чи мовної (лексичної).

Як бачать і трактують результати своєї праці самі укладачі та автори розмовників, проілюструємо нижче:

а) **довідник-розмовник** (*Українсько-японський довідник-розмовник (для ділових людей). Київ, 2012*) [16];

б) **розмовник-самовчитель** (*Україно-італійський розмовник-самовчитель = Manuale di conversazione - autodidattico ucraino-italiano. Тернопіль, 2013*) [10];

в) **тематичний розмовник** (*Тематичний російсько-український розмовник = Тематический русско-украинский разговорни. Миколаїв, 2005. Ч.1., 2005*) [9];

г) **універсальний розмовник** (*Універсальний українсько-англійський розмовник для тих, хто виїжджає за кордон. Львів, 1995*) [17];

д) **навчальний посібник** (*Українсько-білоруський розмовник : навч. посібник для студ. філол. ф-ту. Львів, 2000*) [11]; *Українсько-німецький розмовник: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Луцьк, 2014*) [13];

е) **навчальний довідник** (*Українсько-німецький розмовник: навч. довід. Луцьк, 2011*) [12];

є) **довідковий посібник** (*Українсько-німецько-англійський розмовник: довід. посіб. Київ, 2015*) [14];

ж) **практичний посібник** (*Українсько-чеський розмовник: [практ. посіб.] Київ ; Ірпінь, 2017*) [15].

Як бачимо, проблеми типології і класифікації розмовників ще чекають на своїх дослідників. Якщо поглянути на розмовник під кутом зору викладання української мови як іноземної, то можна знайти цікавий матеріал, який рекомендують іноземцям на початкових етапах вивчення мови. У розмовниках можемо прослідкувати :

- фрази мовленнєвого етикету (вітання, прощання, подяка, вибачення, прохання, підтвердження, заперечення та ін.) ;
- своєрідний лексичний мінімум, необхідний в обмеженому колі типових побутових ситуацій («У лікаря», «В аптеці», «У нас гості», «У магазині», «У музеї», « У готелі», тощо);

- короткі діалогічні єдності;
- країнознавчу інформацію про міста, свята, традиції (як правило, у формі коментарів);
  - пояснення граматичного матеріалу;
  - транскрибування тексту латинкою чи кирилицею для допомоги в читанні.

Висновки. Таким чином, розмовники можуть виступити сприятливим дослідницьким матеріалом для лінгводидактичної практики і послугувати підставою для перегляду датування розвитку методики викладання української мови як іноземної лише у ХХ столітті.

Література

1. *Англійська мова: українсько-англійський розмовник і словник.* Харків : Фоліо, 2016. 318 с.
2. *Велика українська енциклопедія.* URL: <https://vue.gov.ua/%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA>
3. *Іспанська мова : українсько-іспанський розмовник і словник.* Харків : Фоліо, 2013. 316 с.
4. *Італійська мова: українсько-італійський розмовник і словник.* Харків : ФОЛІО, 2013. 317 с.
5. *Кульчицька Т.* Українська лексикографія ХІІІ -ХХ ст.: бібліографічний покажчик. Львів, 1999. 199с.
6. *Німчук В. В.* Мовознавство на Україні в ХІV-ХVІІ ст. Київ : Наукова думка, 1985, 224 с.
7. *Розмовник українсько-польський / [Ковальова С. В.].* Київ : КРИСТАЛ БУК, 2017. 223 с.
8. *Словник української мови:* в 11 томах. Київ : Наукова думка, Т. 8, 1977.
9. *Тематичний російсько-український розмовник = Тематический русско-украинский разговорник / Л. М. Нагорна, Л. І. Петрович.* Миколаїв : Національний ун-т кораблебудування ім. адмірала Макарова, 2005. Ч. 1., 2005. 61 с.
10. *Україно-італійський розмовник-самовчитель = Manuale di conversazione - autodidattico ucraïno-italiano / О. Золенкова, Д. Рудзанте, К. Золенкова ; за ред. проф. Анни Ріти Спінеллі.* Вид. 2-ге, переробл. і допов. Тернопіль : Навчальна книга - Богдан, 2013. 327 с.
11. *Українсько-білоруський розмовник : навч. посібник для студ. філол. ф-ту / З. Терлак, З. Заїка ; Львівський національний ун-т ім. Івана Франка.* Львів : Світ, 2000. 204 с.
12. *Українсько-німецький розмовник: навч. довід. / Наталія Лисецька, Віра Хайдемейер ; Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки.* Луцьк : Вежа, 2011. 139 с.
13. *Українсько-німецький розмовник: навч. посіб. для студентів ВНЗ / Наталія Лисецька, Віра Хайдемейер ; Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки.* 2-ге вид., доопрац. і переробл. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. 183 с.
14. *Українсько-німецько-англійський розмовник: довід. посіб. / [уклад.]: Г. Бочко, Л. Дерюгіна, О. Кудіна.* Київ : Логос, 2015. 251 с.
15. *Українсько-чеський розмовник: [практ. посіб.] / [уклад. М. А. Нерсисян].* Київ ; Ірпінь : Перун, 2017. 397 с.)
16. *Українсько-японський довідник-розмовник (для ділових людей) / О. І. Кобелянська ; Ін-т сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України.* Київ : Вид. дім Дмитра Бурого, 2012. 119 с.
17. *Універсальний українсько-англійський розмовник для тих, хто виїжджає за кордон / В. М. Дмитренко [и др.].* Львів : Світ, 1995. 166 с.